

<https://dergipark.org.tr/pub/saga>

Uluslararası Ticaretin Askerî Boyutu: BRI Projesi

The Military Dimension of International Trade: The BRI Project

Serkan PASİNLİOĞLU^{1,*} Ömer Faruk İŞCAN²

¹Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri ve Millî Güvenlik Enstitüsü, Savunma Yönetimi Doktora Öğrencisi, 06100, Çankaya/ANKARA

² Millî Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu Dekanlığı, Savunma Yönetimi Bölümü, 06100, Çankaya/ANKARA

Makale Bilgisi

Araştırma makalesi
Başvuru: 09.08.2025
Düzeltilme: 26.02.2026
Kabul: 09.03.2026

Keywords

Dış Ticaret
BRI Projesi
Askerî Harcama
İhracat
Savunma Harcaması

Anahtar Kelimeler

Foreign Trade
BRI Project
Military Expenditure
Export
Defense Expenditure

Özet

Küresel güç olma hedefinde Amerika Birleşik Devletleri'nin en yakın takipçisi olarak konumlanan Çin, kadim İpek Yolu'nu yeniden canlandırmak amacıyla 2013 yılında "Belt and Road Initiative (BRI)" girişimini hayata geçirmiştir. Çin, BRI projesini ekonomik ve siyasi bir entegrasyon çerçevesi olarak tanımlamakta; bu doğrultuda küresel ticaret akışlarının batı merkezli yapıdan Asya merkezli bir düzleme kaymasını amaçlamaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, ekonomik ve siyasi yönleriyle ön plana çıkan BRI girişiminin katılımcı ülkelerin savunma harcamaları üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunup bulunmadığını nicel yöntemlerle analiz etmektir. Bu kapsamda, BRI güzergâhında yer alan dokuz ülke için 2010–2024 dönemini kapsayan bir panel veri seti oluşturulmuş; modelde savunma harcamaları bağımlı değişken, ihracat hacmi ise temel bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Böylece BRI'nın yarattığı ekonomik bağlantıların, katılımcı ülkelerin savunma harcamalarını dolaylı biçimde etkileyip etkilemediği regresyon analizi aracılığıyla test edilmekte ve girişimin güvenlik politikaları ile stratejik dengeler üzerindeki muhtemel yansımaları ortaya konulmaktadır.

Abstract

China, positioned as the closest follower of the United States in its pursuit of global power status, launched the "Belt and Road Initiative (BRI)" in 2013 with the aim of revitalizing the ancient Silk Road. China presents the BRI as an economic and political integration project that strengthens trade flows between Asia and Europe. The primary purpose of this study is to examine whether the BRI initiative, which is prominently characterized by its economic and political dimensions, exerts a significant impact on the defense expenditures of participating countries through quantitative analysis. In this context, a panel dataset covering the 2010–2024 period was constructed for nine countries located along the BRI route, with defense expenditures modeled as the dependent variable and export volume as the main independent variable. Accordingly, the study tests—through regression analysis—whether the economic linkages generated by BRI indirectly influence participating countries' defense spending and aims to reveal the potential implications of the initiative for security policies and regional strategic balances.

1. GİRİŞ

Ülkeler varlıklarını sürdürebilmek için güvenlik ihtiyacı kapsamında savunma konusuna tarihin her döneminde önem göstermişlerdir. Savunma tıpkı bireyin olduğu gibi ülkelerinde en temel ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla toplumların hayatlarını devam ettirmeleri için savunma yönetimini etkin ve etkili bir şekilde gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Geçmişten günümüze her ülke, dünyanın içinde bulunduğu konjonktüre göre savunma planlamaları geliştirmiştir. Savunma planlamaları iç ve dış çevresel faktörlere göre şekillenebilir. Bunun nedeni çevresel faktörlerin ülkelerin güvenlik ihtiyaçlarına doğrudan veya dolaylı etki etmesinden kaynaklanmaktadır (Korkmazıyrek, 2018, s.24). Çevresel unsurlar içerisinde ülkenin kültürel özellikleri, jeopolitik konumu, komşu ülkelerle olan ilişkisi, küresel politik gücü, ticaret durumu gibi birçok değişken söz konusu olabilir. Çevresel unsurlar sadece politik veya siyasi değil dünya üzerindeki hemen hemen her konuyu içinde barındırabilmektedir. Dönemsel olarak ülkelerin benzer savunma planlama anlayışları bulunsada günümüzde her ülkenin savunma ve güvenlik algısı tehditlerin çeşitliliğinden dolayı farklılaşmıştır. Savunma planlamalarının millî güç unsurlarıyla da yakından ilişkisi olduğu söylenebilir. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda savunma planlaması “en büyük tehdit en yakın olandır” düşüncesiyle bir yandan günün ihtiyaçlarını en az riskle karşılamak, diğer yandan da orta ve uzun vadede silahlı kuvvetlerin ihtiyaç duyacağı yetenekleri tedarik etme konusunda gerçekleşen süreci ifade etmektedir.

Ülkelerin savunma planlamalarını değerlendirirken savunma ve güvenlik kavramları arasında bulunan kapsam farklılığını doğru ele almak gerekmektedir. Ülkemizde “Millî Güvenlik Kurulu (MGK)” tarafından yapılan açıklamalarda güvenliğin içerisinde savunmayla birlikte ekonomi, iç güvenlik, afetler, politika, sağlık, adalet gibi diğer kavramlarda bulunmaktadır. Dolayısıyla güvenlik içerisine savunmayı da alan çok daha kapsamlı bir kavramdır. Çalışmada temel alınan başlıklardan biri olan savunma harcamaları, ekonomi ve askerî güç kapsamında, ülke güvenliği ekseninde değerlendirilmektedir (MGK, 2023, s. 25).

Literatür taramalarında geçmişten günümüze savunma harcamaları ile ülkelerin ekonomik büyümesi arasındaki ilişkiyi araştırmaya yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Savunma harcamalarının dış ticaret ile olan ilişkisi de ekonomik büyümeyle dolaylı olarak ilişkilendirilmektedir. Bir ülkenin savunma alanında yaptığı tüm faaliyetler ekonomik büyümeyi gerçekleştirme adına ülkenin ihracatını, ithalatını ve üretimini dolayısıyla dış ticaret hacmini de etkileyebilmektedir. Kısaca ülkeler siyasi, ekonomik vb. nedenlerden dolayı savunma harcamaları yapabilmektedir (Bayram, 2020, s.163).

Savunma harcamaları ve ekonomi arasındaki ilişki Keynesyen ve Neo-Klasik görüş temelinde ele alınabilir. Devletin savunma harcamalarına yatırım yaparak ekonomi üzerinde pozitif bir etki bırakacağı düşüncesi Keynesyen görüşü yansıtmaktadır. Keynesyen görüşe göre savunma harcamalarına kaynak ayıran ülkeler zamanla diğer birçok alanda büyümeyi sağlayacak ve bu durum dolaylı olarak ekonomiyi pozitif etkileyecektir. Neo-Klasik görüş ise savunma harcamalarına yapılan yatırımlar ülkenin ekonomisini diğer alanlara yapılacak yatırımları engellediği için olumsuz yönde etkileyecektir. Bu

görüŖe göre savunma harcamalarına yapılan yatırımlar azaltılarak kaynaklar daha verimli kullanılmalıdır. İki görüŖte akademik çevrelerce hem destek bulmuş hem de eleştirilmiştir. En doğru ekonomik yaklaşımı ortaya koymak zor olacaktır. Bunun nedeni sektörler arasındaki bağlantının karmaşık ve büyük tedarik zincirleri ile oluşmasından kaynaklanmaktadır. Ekonomiye etki eden her sektör, başka hiçbir sektör tarafından gerçekleştirilemeyen kendi özel işlevini yerine getirmektedir. Ancak bir sektörün üretim sürecinde diğer sektörlerin tedarik ettiği hammadde veya ara girdileri kullanmakta ve üretiminin bir kısmını yine başka sektörlerle satmaktadır (Zülfüoğlu, 2021, s.136.).

Çalışmanın odak noktası, Çin'in 2013 yılında ilan ettiği Belt and Road Initiative (BRI) girişiminin, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda askerî ve jeopolitik etkiler barındırıp barındırmadığını analiz etmektir. Çin, bu proje aracılığıyla geleneksel İpek Yolu'nu yeniden canlandırmayı ve küresel ekonomik rekabette daha etkin bir aktör hâline gelmeyi hedeflemiştir. Ancak BRI'un salt ekonomik bir kalkınma projesi olarak sunulmasına karşın, projenin içerdii altyapı yatırımları, enerji hatları, ulaşım koridorları ve ticaret ağları, ülkelerin ulusal güvenlik politikaları üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda BRI, ekonomik iş birliği maskesi altında, askerî strateji ve güvenlik dengeleri açısından da önemli sonuçlar doğurabilecek bir oluşum olarak değerlendirilmelidir.

Tarihsel olarak ekonomik güç ile askerî kapasite arasında sıkı bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede BRI projesine dahil edilen ülkelerin seçiminde yalnızca ekonomik potansiyeller değil, aynı zamanda jeopolitik konumları ve stratejik değerleri de dikkate alınmıştır. ABD-Çin arasında giderek derinleşen ekonomik ve siyasi rekabet, projenin sadece ticari bir ađ değil, aynı zamanda güç projeksiyonu sağlayan bir araç olarak tasarlandığını ortaya koymaktadır. BRI'un ekonomik etkileri kadar güvenlik politikaları üzerindeki etkileri de katılımcı ülkelerin savunma harcamaları, askerî ittifak tercihleri ve bölgesel stratejik yaklaşımlarında kendini göstermektedir (Şanlı & Ateş, 2020, s.74). Her ne kadar BRI projesi hâlihazırda tamamlanmış bir entegrasyon yapısına ulaşmamış olsa da, birçok ülkede bu projeye hizmet edecek altyapı yatırımları ve ulaştırma projeleri hızla sürdürölmektedir. Örneğin, Türkiye'de kıtalar arası karayolu ulaşımını kolaylaştıran İstanbul ve Çanakkale köprüleri gibi projeler, BRI'un lojistik ve stratejik altyapı hedefleriyle doğrudan örtüşmektedir. Söz konusu yatırımlar yalnızca ticareti değil, aynı zamanda askerî mobilitayı, lojistik hareketliliği ve bölgesel güvenlik stratejilerini de doğrudan etkilemektedir. Bu yönüyle BRI, ekonomik bağlantıların ötesinde, bölgesel güç projeksiyonunun alt yapısını oluşturan çok katmanlı bir stratejik girişimdir (Ece, 2023, s.40).

Bu çalışmada, BRI'un ticareti genişletme hedefinin, katılımcı ülkelerin savunma harcamaları üzerindeki olası etkileri panel veri analizi doğrultusunda incelenmiştir. BRI kapsamındaki ticari ilişkiler yalnızca ekonomik mal ve hizmet akışından ibaret değildir. Örnekleme dahil edilen ülkelerde savunma sanayii ürünlerinin ticareti, askerî teknoloji transferi, güvenlik iş birlikleri, ortak tatbikatlar ve stratejik altyapı tesislerinin ticareti gibi unsurları da içermektedir. Bu nedenle çalışmada, ticaret hacmini temsil eden ihracat verileri, BRI'un ülkeler arasındaki ekonomik ve aynı zamanda askerî nitelikli etkileşim yoğunluğunu yansıtan bir gösterge olarak kullanılmıştır. 2010–2024 dönemine ait veriler SIPRI ve ITC

kaynaklarından elde edilerek BRI’ a dahil ülkeler üzerinde ekonometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular, BRI sonrasında ticaret hacmindeki artışla birlikte ülkelerin savunma harcamalarında da belirgin bir yükseliş görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu durum, BRI’un ekonomik entegrasyon süreciyle birlikte askerî iş birliği alanlarını da genişlettiğini ve bu genişlemenin savunma bütçelerinde artış şeklinde dolaylı bir etki yaratabileceğini göstermektedir. Böylece BRI’un yalnızca bir ekonomik proje olmanın ötesinde, savunma politikalarını etkileyen çok katmanlı bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Belt and Road Initiative (BRI) Projesi

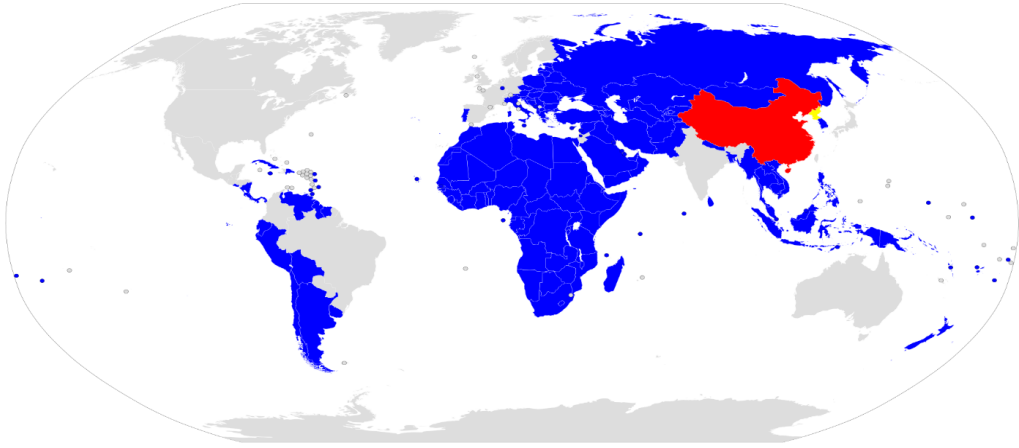
Çin tarafından 2013 yılında ilan edilen “One Belt One Road (OBOR)” girişimi, günümüzde akademik literatürde ve resmi belgelerde daha yaygın olarak Belt and Road Initiative (BRI) olarak adlandırılmaktadır. İlk ortaya çıktığı dönemde OBOR kavramı kullanılmış olsa da, Çin hükümeti ve uluslararası kuruluşlar tarafından girişimin kapsamının genişlemesiyle birlikte “BRI” terminolojisi tercih edilmeye başlanmıştır. Bu çalışmada da literatürdeki güncel kullanım doğrultusunda OBOR yerine Belt and Road Initiative (BRI) ifadesi kullanılmaktadır. BRI, Asya, Avrupa ve Afrika’yı kapsayan geniş ölçekli altyapı yatırımları, ulaştırma koridorları, enerji hatları ve ticaret ağları üzerinden küresel ekonomik entegrasyonu artırmayı amaçlayan çok boyutlu bir girişim olarak değerlendirilmektedir. BRI projesi yüzyıllar önce Avrupa ile Uzak Doğu arasında bulunan Tarihi İpek Yolu kavramının güncel yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir. Tarihi İpek Yolu kavramı ilk olarak Alman bilim adamı Ferdinand Von Richthofen tarafından yazılan “Chine” adlı eserde dile getirilmiştir (Chin, 1987, s. 145). Tarihi İpek Yolu, yüzyıllar önce Çin’den ticari amaçla Avrupa ve Afrika’ya gelen tüccarların ipek ve baharatları bu bölgelerde pazarlamasıyla başlamıştır (Işık, 2017, s.146). Bu süreç ülkeler arasında ticaret ve kültürün gelişimini sağlayarak dünya medeniyetinin ilerlemesine katkı sağlamıştır.

Kadim İpek Yolu’nu yeniden canlandırmak amacıyla, özellikle Uzak Doğu ülkeleri öncülüğünde son 30 yılda çeşitli projeler gündeme gelmiştir. Tarihsel olarak Asya ile Avrupa arasındaki en önemli ticaret yollarından biri olan İpek Yolu, uzun süre Anadolu üzerinden ilerleyen stratejik bir güzergâh olmuştur. Bu yol, yalnızca mal alışverişiyle değil; kültürel, bilimsel ve ideolojik etkileşimle de medeniyetlerin gelişimine katkı sağlamıştır. Ancak zamanla denizyolu taşımacılığının gelişmesi ve Amerika kıtasının keşfi, İpek Yolu’nun önemini azaltmış ve ticaretin yönünü batıya kaydırmıştır (Kar, 2017, s.4).

Çin, 2013 yılında “Belt and Road Initiative (BRI)” projesiyle bu tarihî güzergâhı yeniden canlandırmayı hedeflemiştir. BRI, kara ve deniz yollarını kapsayan geniş ölçekli bir ekonomik entegrasyon projesi olarak tanıtılmıştır. Çin bu girişimle, Asya, Avrupa ve Afrika arasında ticaret ve altyapı ağlarını geliştirerek küresel ekonomideki etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır. Ancak projenin kapsamı yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda stratejik ve politik boyutlar da içermektedir.

Çin'in 1990'lardan itibaren izlediği istikrarlı ekonomik büyüme politikaları, ülkeyi ABD'nin ardından ikinci büyük ekonomi haline getirmiştir. Yüksek nüfus ve üretim kapasitesiyle Çin, küresel ölçekte ekonomik gücünü siyasi etkiyle birleştirerek bölgesel dengeleri değiştirme potansiyeline ulaşmıştır. BRI da bu stratejinin önemli bir parçası olarak değerlendirilmekte, yalnızca ticareti değil; ulaştırma, depolama ve lojistik altyapı üzerinden savunma ve güvenlik yapılarını da dolaylı olarak etkilemektedir.

BRI, ilk kez Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından 2013'te Kazakistan'da duyurulmuştur. “Tek Kuşak, Tek Yol” sloganıyla ilan edilen proje, Çin'in çok yönlü dış politikasının bir aracı haline gelmiştir. Yaklaşık 1 trilyon dolarlık ticaret hacmi hedefiyle BRI, Çin'in küresel güç projeksiyonunu ekonomik iş birlikleri üzerinden genişletme çabasını yansıtmaktadır. Bu yönüyle proje, sadece bir ticaret ağı değil; aynı zamanda küresel stratejik dengeleri etkileyen bir araç olarak öne çıkmaktadır. Şekil 1'de 2025 yılı itibariyle BRI'a dahil olan ülkeler harita üzerinde gösterilmiştir.

Şekil 1: BRI Üye Ülkeler Haritası

BRI Projesi, dünya GSYH'sinin yaklaşık %40'ını, karasal alanın %40'ını ve küresel enerji kaynaklarının %75'ini kapsayan geniş bir alana yayılmış çok boyutlu bir kalkınma ve entegrasyon girişimidir. “Tek Kuşak–Tek Yol” olarak adlandırılan bu yapı; kara üzerinden ilerleyen “İpek Yolu Ekonomi Kuşağı” ve deniz hattını temsil eden “Deniz İpek Yolu” olmak üzere iki ana başlık altında şekillenmektedir. Bu yapılar; ulaşım koridorları, enerji ve iletişim altyapısı, lojistik merkezler, limanlar ve boru hatları gibi çeşitli stratejik projeleri bünyesinde barındırmaktadır. Projeye dâhil olan ülkelerle geliştirilen bu altyapılar, BRI'un yalnızca ekonomik değil aynı zamanda jeopolitik ve güvenlik temelli bir stratejik araç olarak da değerlendirilebileceğini göstermektedir (Li & Farrell, 2020, s.745).

BRI'un hızla yayılması, dünya ticaretinin Atlantik'ten Pasifik'e yönelmesine neden olmuş; bu da Çin ile ABD arasındaki ekonomik ve stratejik rekabeti daha görünür kılmıştır. İki ülke arasında ciddi bir küresel güç mücadelesi sürmekte olsa da, ekonomik bağımlılık ilişkisi dikkate değerdir. ABD, Çin'in düşük maliyetli ürünleri için en büyük pazarlardan biri olurken; Çin de ABD hazine tahvillerinin en büyük yatırımcılarından biridir. Ayrıca Çin Merkez Bankası, küresel çapta en yüksek ABD doları rezervine sahip kuruluşlardan biridir. Bu karşılıklı bağımlılık, iki ülkenin birbirine ekonomik olarak

entegre olduğunu ve BRI'un bu dengeyi yeniden şekillendirme potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Proje, Çin'in yalnızca ekonomik bir güç olmanın ötesinde, küresel siyasette daha etkin bir aktör olma amacını da yansıtmaktadır. BRI'a dâhil olan ülkeler dış ticaretlerini Çin merkezli pazarlara kaydırmakta; bu da Asya-Avrupa ekseninde yeni ekonomik ve stratejik blokların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle Rusya'nın projeye verdiği destek, BRI'un siyasi boyutunu güçlendirmekte; projenin sadece altyapı yatırımlarıyla sınırlı kalmayan çok katmanlı bir etki alanı oluşturduğunu göstermektedir. 2013 yılında sekiz ülkeyle başlayan girişimin günümüzde yaklaşık 150 ülkeyi kapsayan küresel bir yapıya dönüşmesi, BRI'un esnek, dinamik ve yayılcı karakterini açıkça ortaya koymaktadır. Tablo 1'de 2013 yılında ve günümüzde BRI projesine dâhil olan ülkeler gösterilmiştir.

Tablo 1: BRI Ülkeleri

2013 Yılı	2025 İtibariyle
Çin Kamboçya Belarus Kırgızistan Moldova Moğolistan Kuzey Makedonya Pakistan	Afganistan, Arnavutluk, Cezayir, Angola, Antigua ve Barbuda, Arjantin, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Bahreyn, Bangladeş, Barbados, Belarus, Benin, Bolivya, Bosna-Hersek, Botsvana, Brunei, Bulgaristan, Cabo Verde (Yeşil Burun Adaları), Kamboçya, Kamerun, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Şili, Çin, Komorlar, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kongo Cumhuriyeti, Cook Adaları, Kosta Rika, Fildişi Sahili, Hırvatistan, Küba, Kıbrıs, Dominik Cumhuriyeti, Çekya, Cibuti, Dominika, Ekvador, Mısır, El Salvador, Eritre, Estonya, Etiyopya, Fiji, Gabon, Gambia, Gürcistan, Gana, Yunanistan, Grenada, Gine, Gine-Bissau, Guyana, Honduras, Macaristan, Endonezya, İran, Irak, Jamaika, Ürdün, Kazakistan, Kenya, Kiribati, Güney Kore, Kuveyt, Kırgızistan, Laos, Letonya, Lübnan, Lesotho, Liberya, Libya, Litvanya, Lüksemburg, Madagaskar, Malavi, Malezya, Maldivler, Mali, Malta, Moritanya, Mikronezya, Moldova, Moğolistan, Karadağ, Fas, Mozambik, Myanmar, Namibya, Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, Nijer, Nijerya, Niue, Kuzey Makedonya, Umman, Pakistan, Panama, Papua Yeni Gine, Peru, Filipinler, Polonya, Portekiz, Katar, Romanya, Rusya, Ruanda, Samoa, Suudi Arabistan, Senegal, Sırbistan, Seyşeller, Sierra Leone, Singapur, Slovakya, Slovenya, Solomon Adaları, Somali, Güney Afrika, Güney Sudan, Sri Lanka, Sudan, Surinam, Suriye, Tacikistan, Tanzanya, Tayland, Doğu Timor, Togo, Tonga, Trinidad ve Tobago, Tunus, Türkiye, Türkmenistan, Uganda, Ukrayna, Birleşik Arap Emirlikleri, Uruguay, Özbekistan, Vanuatu, Venezuela, Vietnam, Yemen, Zambiya, Zimbabve.

(Greenfdc, 2025).

Tablo 1'de gösterilen ülkeler, millî güç unsurlarına bağlı olarak BRI projesine dâhil olabilir veya çıkarılabilir. Projenin yönetici olarak kararlarını veren bir konsorsiyum bulunmaktadır. Çin tarafından proje planlamaları ve yürütülmesi gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin projeye katılımı veya çıkartılması yerel, bölgesel veya küresel olarak yaşanabilecek siyasi, ekonomik, askerî veya kültürel birçok farklı unsur ile gerçekleşebilir. Altyapıda yaşanacak sorunlarda bu unsurlara örnek olarak gösterilebilir. Örneğin lojistik altyapısı yetersiz olan ülkelerin, savaş ve kriz durumunda olan ülkelerin proje kapsamındaki konumu zaman için değişmiştir.

2.2 Savunma Harcamaları

Savunma, bireyler gibi devletler için de temel bir ihtiyaç olarak kabul edilmekte; ulusal çıkarları, bekayı ve güvenliği koruma amacıyla planlı ve sistematik bir yönetim süreci olarak tanımlanmaktadır (Begenirbaş, 2022, s. 25). Tarihsel süreçte, özellikle I. ve II. Dünya Savaşlarında belirgin tehditler karşısında "Kuvvet Temelli Savunma" anlayışı benimsenmişken, günümüzde tehditlerin belirsiz ve öngörülemez hale gelmesi nedeniyle savunma planlamaları da daha esnek, çok boyutlu ve dinamik bir yapıya evrilmiştir (Topçu & Korkmaz, 2021, s.119).

Savunma planlaması yapılırken birçok çevresel unsur dikkate alınmaktadır. Bu çevresel unsurlardan biride ekonomi kavramıdır. Ekonomi çok değişkenli ve dinamik bir başlıktır. Millî güç unsurları kapsamında da değerlendirilen ekonomi en temelde sınırlı insan kaynaklarının, en optimum seviyede karşılanabilmesini başarmayı hedeflemektedir. Bu tanım savunma yönetiminin tanımında da kendine yer bulmaktadır. “Eldeki kaynakların en etkin ve verimli bir şekilde kullanılması” ifadesinde bahsi geçen kaynaklardan biride ekonomik kaynaklardır (Şennur, 2020).

Geçmişten günümüze askerî güç ile ekonomik güç arasındaki ilişki birçok çalışmaya konu olmuş, özellikle Benoit (1973) gibi araştırmacılar bu iki değişken arasında nedensellik olup olmadığını incelemiştir. (Grobar & Porter, 1989, s.319). Savunma ekonomisi alanındaki çalışmalar genellikle Keynesyen ve Neoklasik yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmaktadır. Ülkelerin kamu harcamalarında önemli bir yer tutan savunma harcamaları; personel, mühimmat, Ar-Ge, lojistik ve altyapı gibi doğrudan ve dolaylı askerî giderleri kapsamaktadır. Bu harcamalar, devletin iç ve dış güvenliğini sağlama ve ulusal tehditleri bertaraf etme amacını taşır. Ancak, birçok ülke bu alandaki harcamalarını güvenlik gerekçesiyle şeffaf şekilde açıklamamaktadır (Gökhunar, 2004 s.45). Günümüzde savunma harcamaları konusunda en detaylı çalışmaları yapan araştırma merkezlerinden birisi Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) olarak kabul edilir. SIPRI, savunma harcamalarındaki kalemlerde standart olarak NATO’nun çalışmasını kabul etmektedir. Tablo 2’de NATO’nun savunma harcamaları kalemleri gösterilmiştir.

Tablo 2: NATO Savunma Harcamaları

1. Stratejik malların stoklanması	2. Harcama Kalemi
3. Silahların üretimi ve depolanması	4. Askerî Personelin Maaşları
5. Dış Ülkelere Askerî Yardım	6. Sivil Personel Maaşları
7. Sivil Savunma Harcamaları	8. Personel Ailesinin Masrafları
9. Gazilere vb. yapılan ödemeler	10. Emeklilik ödemeleri
11. Savaş borçlarına yapılan ödemeler	12. Askerî kurumların masrafları
13. Jandarma masrafları (müşterek)	14. Silahlara yapılan tedarik harcamaları
15. Sahil Koruma masrafları (müşterek)	16. Altyapı inşaatı, konut vb. harcamalar
17. Polis masrafları (müşterek)	18. Diğer malların temini
19. Afet kapsamında yapılan masraflar	20. Askerî Ar-Ge süreçleri
21. NATO/BM Barış Gücü harcamaları	

(Brzoska, 1995, s. 45).

Ülkelerin savunma harcamaları; jeopolitik konum, ekonomik kapasite, güvenlik ihtiyaçları ve siyasi hedefler gibi birçok faktöre bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler GSMH’nın önemli bir kısmını bu alana ayırırken, bazıları daha sınırlı bütçelerle yetinmektedir. BRI projesi ise bu harcama kalıplarını etkileyebilecek stratejik bir yapıdadır. Özellikle altyapı ve lojistik yatırımların yoğunlaştığı ülkelerde artan güvenlik ihtiyacı, savunma bütçelerinin yeniden şekillenmesine yol açmaktadır. BRI’u yalnızca ekonomik değil, askerî planlamaları da etkileyen çok boyutlu bir girişim hâline getirmektedir.

2.3 Uluslararası Ticaret ve İhracat

Ticaret, bireyler, işletmeler ve devletler için temel bir ekonomik faaliyettir. Ülkeler, üretim kaynaklarını verimli kullanmak, ihtiyaçlarını daha uygun maliyetle karşılamak ve küresel pazarda rekabet gücü elde etmek amacıyla dış ticaret yapmaktadır. Bu durum, ekonomik kalkınma ve refah için dış ticaretin vazgeçilmez olduğunu ortaya koymaktadır (Yılmaz & Albayrak, 2023, s.89). Tarihsel süreçte ticaret, toplumlar arası ilişkilerin gelişmesini sağlamış ve küresel ölçekte önem kazanmıştır (Yılmaz & Albayrak, 2023, s.89).

Dış ticaret, sadece ekonomik fayda sağlamaz; aynı zamanda ülkelerin siyasi, askerî ve stratejik güç dengelerinde de etkili olur. Küresel tedarik zincirine entegre olan ülkeler, sadece ekonomik değil jeopolitik açıdan da avantaj elde etmektedir. Ülkeler, yeterince üretmedikleri veya hiç üretmedikleri ürünleri dış ticaret yoluyla temin ederek iç taleplerini karşılamaktadır (Palacioğlu, 2024, s.190).

Ekonomi, sınırlı kaynaklarla sınırsız ihtiyaçları karşılamayı hedefleyen bir yapıdır. Rekabetçi piyasalarda üretilen kaliteli ve düşük maliyetli ürünler uluslararası ticaretin temelini oluşturur. Dış ticaretin temel ilkeleri arasında, düşük maliyetli ülkelere ithalat yapmak ve yüksek fiyatlı ülkelere ihracat gerçekleştirmek yer alır. Bu sayede döviz girdisi sağlanır ve ekonomik büyüme desteklenir (Saçık, 2009, s.162). Dış ticaret, mikro ve makroekonomik yapılarla yakından ilişkili olup, ihracat ve ithalat kompozisyonları, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini ve üretim yapılarını yansıtır. İhracat, ülkelerin kendi kaynaklarıyla ürettiği mal ve hizmetlerin yurtdışına satılması yoluyla döviz elde etmesini sağlar. Yasal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirilen ihracat, ülkelerin dünya piyasalarındaki rekabet gücünü artırmakta ve ekonomik büyümeye doğrudan katkı sunmaktadır. Bu süreçte firmaların ihracat standartlarını ve uygulama esaslarını iyi bilmeleri büyük önem taşımaktadır (Koçak, 2020, s.246).

Sonuç olarak, ekonomik büyüme; sermaye, iş gücü, beşeri sermaye ve teknoloji gibi faktörlerin artışıyla gerçekleşmektedir (Öztürk, 2025, s.306). Dış ticaret, bu büyümenin hem nedeni hem de sonucudur. Özellikle ihracat, ülkelerin küresel pazarda konumunu belirleyen stratejik bir unsur olarak ekonomik kalkınmanın ana bileşenlerinden biri haline gelmiştir (Saçık, 2009, s.162).

2.4 Savunma Harcamaları ve İhracat İlişkisi

Bir ülkenin ekonomik gücü ile askerî gücü arasında anlamlı bir ilişki olduğu literatürde yaygın biçimde kabul edilmektedir. Dış ticaret oranları da bu ilişkiyi destekler niteliktedir; zira küresel ticarete ön sıralarda yer alan ülkeler, aynı zamanda askerî açıdan da etkin aktörlerdir. Bu bağlamda, Çin'in BRI projesi, ekonomik güç mücadelesi kapsamında stratejik bir girişim olarak değerlendirilmelidir. BRI ülkelerinde artan dış ticaret hacmi ve buna paralel olarak savunma yatırımları, askerî harcamaların da yönünü belirleyebilmektedir. Günümüzde ülkeler, ulusal güvenliklerini sağlamanın yanı sıra ekonomik rekabet gücünü koruyabilmek adına savunma sanayilerini güçlendirme yoluna gitmektedir. Savunma sanayinin gelişimi, yalnızca askerî kapasiteyi artırmakla kalmayıp aynı zamanda bilim, teknoloji, istihdam ve ihracat yoluyla ülke ekonomisine çok boyutlu katkılar sunmaktadır. Özellikle yüksek

teknoloji ürünlerinin savunma sanayi aracılığıyla geliştirilmesi, bu sektörün stratejik önemini daha da artırmaktadır (Ateş, 2023, s.433). Nitekim savunma sanayi üretimlerinin ihracata konu olması, ekonomik ve politik gücü pekiştirmekte, dışa bağımlılığı azaltmakta ve yerel ekonomiye istihdam yoluyla katkı sağlamaktadır. Tablo 3’de çalışmada kabul edilen ülkelerin isimleri ve seçim nedenleri açıklamalarıyla gösterilmiştir.

Tablo 3: Çalışmada Kabul Edilen BRI Ülkeleri ve Nedenleri

Ülke	BRI İçin Önemi
Çin	Çin, BRI projesinin kurucusu ve ana finansörü konumunda olup küresel ticaret ağını şekillendirmede merkezi bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda savunma harcamaları ve dış politika stratejileri açısından diğer ülkelerle karşılaştırmalı analiz imkânı sunmaktadır.
Türkiye	Türkiye, Asya ile Avrupa arasındaki stratejik konumu ve BRI kapsamındaki ulaştırma projeleriyle dikkat çeken bir aktördür. Bölgesel güvenlik dengeleri ve askerî harcamalar bağlamında çalışmaya anlamlı bir katkı sağlamaktadır.
Pakistan	Pakistan, Çin ile olan güçlü ekonomik ve stratejik işbirliği çerçevesinde BRI’nun kara koridorlarının kilit ülkelerinden biridir. Bu ülke üzerinden BRI’nun askerî ve jeopolitik etkileri analiz edilebilmektedir.
Rusya	Rusya, hem BRI’nun kuzey hattında önemli bir geçiş ülkesi hem de küresel düzeyde yüksek savunma harcamalarına sahip bir aktördür. Bu durum, BRI’ya karşı izlenen politikaların savunma harcamaları üzerindeki etkisini değerlendirmek açısından önemlidir.
Kenya	Kenya, Çin’in Afrika’daki başlıca yatırım ortaklarından biri olup BRI kapsamındaki altyapı projeleriyle öne çıkmaktadır. Aynı zamanda bölgesel güvenlik ortamındaki dönüşümler bağlamında önemli bir örnek teşkil etmektedir.
Kazakistan	Kazakistan, BRI’nun kara ipek yolu hattında yer almakta ve Çin ile gelişmiş ekonomik ilişkiler yürütmektedir. Orta Asya’daki güvenlik dengelerinin anlaşılması açısından örnek niteliğindedir.
Endonezya	Endonezya, deniz ipek yolu üzerindeki konumuyla BRI’nun Güneydoğu Asya ayağında merkezi bir rol üstlenmektedir. Ülkenin ekonomik kalkınma stratejileri ile savunma harcamaları arasındaki ilişki bu bağlamda değerlendirilmektedir.
Mısır	Mısır, Süveyş Kanalı ile deniz taşımacılığı açısından kritik bir konumda bulunmakta ve Çin yatırımları açısından öncelikli ülkelerden biridir. Stratejik lokasyonu nedeniyle savunma ve ticaret ilişkilerinin kesişiminde yer almaktadır.
Bangladeş	Bangladeş, BRI kapsamında gerçekleştirilen altyapı yatırımları ile Çin ile olan ekonomik bağlarını güçlendirmektedir. Bu durum, ekonomik işbirliğinin savunma politikalarına yansımalarını incelemek açısından önemlidir.

(Zhixin, 2018, s. 327-343)

Çalışmada kurulan panel veri regresyon modelinde, ülkelerin yıllık savunma harcamaları bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Modelin amacı, BRI projesinin askerî harcamalar üzerindeki etkisini nedensel bir çerçevede analiz etmektir. Bu doğrultuda, bağımsız değişkenler olarak ülkelerin ihracat değerleri (dış ticaret hacmi), BRI’ya resmi katılım durumu, Çin ile ekonomik ilişki düzeyi ve yıllar itibarıyla meydana gelen yapısal değişimleri yansıtmak amacıyla zaman trendi değişkeni modele dâhil edilmiştir. Seçilen bağımsız değişkenler aracılığıyla, BRI projesinin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda askerî ve jeopolitik yansımaları olup olmadığı ampirik olarak test edilmiştir. Bu çerçevede çalışma kapsamında geliştirilen hipotez aşağıda sunulmuştur:

- H_1 : BRI projesine katılan ülkelerde ihracat hacmi ile savunma harcamaları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu çalışmada, BRI kapsamında seçilmiş ülkelerin savunma harcamaları üzerindeki etkisini nicel olarak analiz etmek amacıyla panel veri analizine dayalı bir yöntem benimsenmiştir. Araştırma, 2010–2024 yılları arasındaki dönemi kapsamakta olup BRI güzergâhında yer alan dokuz ülke (Bangladeş, Çin, Mısır, Endonezya, Kazakistan, Kenya, Pakistan, Rusya ve Türkiye) örneklem grubunu oluşturmaktadır. Ülkelerin analize dahil edilme gerekçesi, BRI’nun ekonomik, jeopolitik ve güvenlik boyutları açısından farklılaşan konumlarının savunma harcamalarının dinamiklerini anlamaya elverişli olmasıdır. Araştırmada kullanılan yıllık savunma harcamaları verileri Stockholm International Peace Research

Institute (SIPRI) veri tabanından; ihracat verileri ise International Trade Centre (ITC) veri tabanından elde edilmiştir. Veri seti toplamda 135 gözlem (9 ülke $\times$ 15 yıl) oluşmaktadır. Panel veri analizinde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin tanımlar ile ölçüm biçimleri Tablo 4'te sunulmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek üzere doğrudan regresyon modeline geçilmiş; ön analiz aşamasında herhangi bir korelasyon testi uygulanmamıştır.

Tablo 4: Değişkenler Tablosu

Değişken	Açıklama
Savunma Harcamaları (SH)	Ülkelerin yıllık askerî harcamalarını ifade eden ve çalışmada bağımlı değişken olarak kullanılan temel göstergedir. Bu değişken, BRI kapsamındaki ekonomik ve stratejik dönüşümlerin ülkelerin savunma politikalarına etkisini ölçmek amacıyla modele dahil edilmiştir.
İhracat (İH)	Ülkelerin dış ticaret hacmini temsil eden ve BRI kapsamındaki ekonomik entegrasyonun bir göstergesi olarak kullanılan temel bağımsız değişkendir.
BRI Dönemi Dummy Değişkeni (DD)	BRI'un ilan edildiği 2013 yılı esas alınarak oluşturulmuş olup, 2010–2012 dönemi için 0, 2013–2024 dönemi için 1 olarak kodlanmıştır. Bu değişken, BRI sonrasında ülkelerin savunma harcamalarında yapısal bir seviye değişimi olup olmadığını test etmek amacıyla modele dahil edilmiştir.
Zaman Değişkeni	Savunma harcamalarında genel teknolojik gelişme veya küresel jeopolitik eğilimlerden kaynaklanan doğrusal zaman etkisini kontrol etmek amacıyla kullanılan yardımcı değişkendir.

Araştırmada kullanılan yıllık savunma harcamaları verileri, BRI güzergâhında yer alan dokuz ülkenin 2010–2024 dönemindeki askerî harcama eğilimlerini göstermektedir. Tablo 6'da sunulan bu veriler, ülkeler arasında hem düzey hem de yıllar itibarıyla belirgin farklılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle Çin, Rusya ve Türkiye gibi bölgesel aktörlerde savunma bütçelerinin daha yüksek seyrettiği görülmektedir. Bu farklılaşma, panel veri analizinde kesit ve zaman boyutlarının birlikte değerlendirilmesinin gerekliliğini desteklemekte ve BRI'un ekonomik ve jeopolitik etkilerinin savunma harcamalarına nasıl yansıdığını incelemek için sağlam bir veri zemini oluşturmaktadır.

Tablo 6: BRI Ülkelerinin Yıllara Göre Savunma Harcamaları (Milyon \$)

Yıllar	Bangladeş	Çin	Mısır	Endonezya	Kazakistan	Kenya	Pakistan	Rusya	Türkiye
2010	1.625	105.523	4.407	4.663	1.502	622	5.975	58.720	17.650
2011	1.802	125.286	4.464	5.838	1.804	647	6.955	70.238	17.006
2012	1.823	145.128	4.558	6.531	2.178	840	7.479	81.469	17.694
2013	2.048	164.070	4.360	8.384	2.551	861	7.656	88.353	18.428
2014	2.356	182.109	5.085	6.929	2.306	819	8.677	84.697	17.577
2015	2.815	196.539	5.475	7.595	2.046	844	9.506	66.422	15.669
2016	3.240	198.538	4.513	7.397	1.281	933	10.005	69.245	17.828
2017	3.266	210.443	2.766	8.798	1.391	1.015	11.378	66.913	17.823
2018	3.650	232.531	3.120	7.494	1.498	1.114	11.537	61.609	19.649
2019	4.349	240.333	3.744	8.154	1.853	1.117	10.223	65.201	20.437
2020	4.651	257.973	4.505	9.387	1.548	1.115	10.241	61.713	15.783
2021	4.850	285.931	5.165	8.803	1.618	1.191	11.649	65.908	15.255
2022	4.214	291.958	4.646	10.134	1.163	1.155	10.358	102.367	15.037
2023	3.783	296.821	3.167	11.259	1.164	1.054	8.626	109.204	19.578
2024	4.035	313.658	2.396	11.043	1.209	1.231	10.166	148.967	24.979

(SIPRI, 2023)

Bu çalışmada incelenen BRI güzergâhındaki dokuz ülkenin (Bangladeş, Çin, Mısır, Endonezya, Kazakistan, Kenya, Pakistan, Rusya ve Türkiye) 2010–2024 dönemine ait savunma harcamaları Tablo 4'te sunulmuştur. Panel veri niteliğindeki bu veri seti hem ülkeler arasındaki yapısal farklılıkların hem de yıllar içinde meydana gelen değişimlerin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Araştırmada savunma harcamaları bağımlı değişken olarak belirlenmiş; ihracat hacmi, BRI'un uygulanmaya başladığı dönemi gösteren kukla değişken (DD) ve yıllar itibarıyla ortaya çıkabilecek genel eğilimleri yansıtan zaman trendi ise bağımsız değişkenler olarak modele dahil edilmiştir. Bu kapsamda kurulan panel regresyon modeli, BRI'un ülkelerin savunma harcamaları

üzerinde ekonomik entegrasyon, dönemsel etki ve ticaret hacmindeki artış üzerinden anlamlı bir değişim yaratıp yaratmadığını test etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada ayrıca ülkelerin yıllık ihracat değerleri de bağımsız değişken olarak kullanılmış olup ilgili veriler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: BRI Ülkelerinin 2010-2024 Yılları Arasında İhracatları (Milyon \$)

Yıllar	Bangladeş	Çin	Mısır	Endonezya	Kazakistan	Kenya	Pakistan	Rusya	Türkiye
2010	18.472	1.654.823	46.751	183.481	48.243	9.138	24.859	445.513	164.671
2011	25.621	2.006.309	48.537	235.095	65.502	10.100	31.089	573.991	192.868
2012	26.878	2.175.069	45.767	225.744	89.503	11.203	29.698	594.193	214.511
2013	29.307	2.354.265	49.085	218.308	91.747	10.973	31.498	592.497	227.889
2014	32.831	2.462.826	43.529	210.820	91.381	11.249	30.382	558.283	236.664
2015	33.832	2.362.097	43.423	182.158	87.109	10.608	29.920	391.366	212.027
2016	36.922	2.199.975	34.393	177.886	52.582	9.913	27.401	330.107	200.753
2017	37.656	2.424.216	37.289	204.924	43.715	10.449	27.888	410.722	223.676
2018	40.732	2.655.609	47.226	218.906	54.041	11.564	30.562	510.346	243.294
2019	45.993	2.628.941	53.041	208.058	67.477	11.471	30.136	481.411	251.697
2020	39.054	2.729.885	47.873	183.547	66.198	9.705	27.935	381.066	209.768
2021	44.386	3.554.108	44.850	254.110	52.230	11.815	31.546	548.800	293.050
2022	59.275	3.717.888	71.927	323.218	66.318	13.954	39.516	635.242	350.004
2023	57.551	3.490.090	75.646	298.282	93.737	12.626	35.413	465.938	356.900
2024	47.088	3.753.056	63.713	309.746	90.360	13.865	38.810	476.431	371.108

(ITC, 2023)

Çalışmada bağımsız değişkenlerden biri olan ihracat verileri, ilgili ülkelerin uluslararası ekonomik entegrasyon düzeylerini ve küresel ticaret sistemine olan açıklıklarını yansıtmaktadır. 2010–2024 dönemini kapsayan bu veriler incelendiğinde, Çin’in ihracat hacminin tüm dönem boyunca istikrarlı biçimde en yüksek seviyede seyrettiği, onu sırasıyla Rusya ve Türkiye’nin takip ettiği görülmektedir. BRI güzergâhında yer alan ülkelerin çoğunda ihracat değerlerinde özellikle 2010 sonrası dönemde artış eğilimi dikkat çekmektedir. Örneğin, Bangladeş ve Pakistan gibi gelişmekte olan ülkelerin ihracat performanslarında önemli artışlar yaşanmış, bu durum BRI’un ekonomik entegrasyon üzerindeki potansiyel etkisini göstermektedir. Bununla birlikte, bazı ülkelerde (örneğin Mısır ve Kazakistan) ihracat değerlerinin dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. İhracat düzeylerinin bu farklılaşması, ülkelerin ekonomik yapıları, dış ticaret politikaları ve BRI’a katılım sonrası Çin ile geliştirdikleri ticari ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle ihracat, savunma harcamaları üzerindeki olası ekonomik belirleyici rolü açısından modelde bağımsız değişken olarak dikkate alınmıştır.

Çalışmada kullanılan savunma harcamaları ve ihracat verilerinin temel özelliklerini ortaya koymak amacıyla tanımlayıcı istatistikler hesaplanmış ve ilgili bulgular Tablo 8’de sunulmuştur. Tablo, BRI güzergâhında yer alan ülkelerin ekonomik ve askerî kapasiteleri arasında belirgin farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Hem savunma bütçeleri hem de ihracat hacimleri ülkeler arasında geniş bir dağılım sergilemekte olup, bu durum panel veri analizinin tercih edilmesini metodolojik açıdan desteklemektedir. Ayrıca yıllar içinde değişen eğilimler, BRI öncesi ve sonrası dönemlerin karşılaştırılmasına olanak tanımakta ve çalışmanın ampirik modeline temel oluşturmaktadır. Bu çerçevede tanımlayıcı istatistikler, veri setinin genel yapısını ortaya koyarak regresyon analizine geçmeden önce ülkelerin ekonomik ve askerî dinamiklerine ilişkin bütüncül bir tablo sunmaktadır.

Tablo 8: Tanımlayıcı İstatistikler (Milyon \$)

Ülkeler	Değişkenler	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Bangladeş	Savunma Harcamaları	1625	4850	3233,8	1099,466
	İhracat Değerleri	18472	59275	38373,2	11363,583
Çin	Savunma Harcamaları	105523	313658	216456	65120,744
	İhracat Değerleri	1654823	3753056	2677944	652718,529
Mısır	Savunma Harcamaları	2396	5475	4158,07	915,038
	İhracat Değerleri	34393	75646	50203,3	11636,325
Endonezya	Savunma Harcamaları	4663	11259	8160,6	1838,537
	İhracat Değerleri	177886	323218	228952	47347,41
Kazakistan	Savunma Harcamaları	1163	2551	1674,13	436,009
	İhracat Değerleri	43715	93737	70676,2	18258,085
Kenya	Savunma Harcamaları	622	1231	970,53	192,334
	İhracat Değerleri	9138	13954	11242,2	1404,058
Pakistan	Savunma Harcamaları	5975	11649	9362,07	1739,136
	İhracat Değerleri	24859	39516	31110,2	4029,269
Rusya	Savunma Harcamaları	58720	148967	80068,4	24368,012
	İhracat Değerleri	330107	635242	493060	90303,867
Türkiye	Savunma Harcamaları	15037	24979	18026,2	2509,05
	İhracat Değerleri	164671	371108	249925	63609,707

Çalışmada kullanılan savunma harcamaları ve ihracat verilerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 8’de sunulmuştur. Bu bulgular genel olarak, BRI güzergâhında yer alan ülkelerin ekonomik ve askerî kapasiteleri arasında belirgin ve yapısal farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Çin ve Rusya gibi büyük ölçekli ekonomiler yüksek savunma harcamaları ve geniş ihracat hacimleriyle veri setinin üst sınırlarını oluştururken, Kenya, Bangladeş ve Kazakistan gibi ülkelerin hem askerî hem de ticari kapasite bakımından daha sınırlı bir düzeyde seyrettiği görülmektedir. Standart sapma değerleri, ülkelerin zaman içinde önemli dalgalanmalar yaşadığını ve BRI’un etkilerinin ülkelere göre farklı hız ve yoğunlukta ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bu çeşitlilik, panel veri analizine konu olan değişkenlerin dinamik doğasını ortaya koymakta ve BRI’un ekonomik ve güvenlik boyutlarının ampirik olarak incelenmesi açısından önemli bir başlangıç sunmaktadır. Bu çerçevede araştırmanın bulgular bölümü, sırasıyla değişkenler arasındaki doğrusal ilişkilerin test edilmesine yönelik korelasyon analizi ve BRI dönemine özgü yapısal etkinin değerlendirilmesini amaçlayan regresyon analizinden elde edilen sonuçları kapsamaktadır. Bununla birlikte savunma harcamalarını etkileyebilecek ekonomik büyüklük (GSYH), nüfus, bölgesel güvenlik tehditleri, komşu ülkelerin askerî harcamaları veya siyasi rejim türü gibi birçok farklı değişken literatürde önemli belirleyiciler olarak kabul edilmektedir. Veri erişimi ve modelin kapsamını sınırlı tutma amacıyla bu değişkenler mevcut modele dahil edilmemiştir. Bu durum ekonometrik literatürde “dışlanmış değişken yanlılığı (omitted variable bias)” olarak adlandırılan bir sınırlılık yaratabilmektedir. Modelde yer almayan bu faktörlerin etkisi kısmen sabit terim tarafından temsil edilmekte ve bu durum özellikle ihracat değişkeninin katsayısının yukarı veya aşağı yönde sapmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla elde edilen yüksek açıklama gücü ($R^2 = 0.941$) modelin tüm belirleyicileri kapsadığı anlamına gelmemekte olup bulgular bu sınırlılık çerçevesinde yorumlanmalıdır.

4. BULGULAR

Bu çalışmada BRI projesinin ülkelerin savunma harcamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla nedensel bir analiz çerçevesi benimsenmiş ve ekonometrik değerlendirme doğrudan panel veri regresyon modeli üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın temel hipotezi, BRI'a katılan ülkelerde ihracat hacmindeki artışın savunma harcamalarında pozitif ve anlamlı bir değişime yol açtığı yönündedir. Bu nedenle çalışma, ilişkileri tanımlayıcı düzeyde ele alan korelasyon analizleri yerine, değişkenler arasındaki nedensel etkiyi test edebilen panel regresyon yaklaşımını merkeze almıştır. Analiz kapsamında bağımlı değişken olarak yıllık savunma harcamaları kullanılmış; bağımsız değişkenler olarak ise ihracat hacmi, BRI'un ilan edildiği 2013 sonrası dönemi temsil eden kukla değişken (DD) ve zaman içerisindeki genel eğilimi kontrol etmek amacıyla yıl değişkeni modele dahil edilmiştir. Böylece model, hem ticaret hacmindeki değişimlerin savunma harcamaları üzerindeki etkisini hem de BRI sonrasına özgü yapısal farkları eşzamanlı olarak test etme imkânı sağlamaktadır.

Regresyon analizi, bağımlı bir değişken ile bir veya birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini istatistiksel olarak ölçmeyi amaçlayan temel bir ekonometrik yöntemdir. Bu yöntem, değişkenler arasındaki nedensel etkileri test etmeye imkân tanıdığı için sosyal bilimlerde yaygın biçimde kullanılmaktadır. (Jeffrey, Russell , & Davidson, 2021). Regresyon analizi, yalnızca değişkenlerin birlikte hareket edip etmediğini değil, aynı zamanda bağımsız değişkenlerde meydana gelen bir birimlik değişimin bağımlı değişkende nasıl bir değişime yol açtığını da ortaya koyar. Panel veri yapısında gerçekleştirilen regresyon modelleri ise hem zaman boyutunu hem de kesit (ülke) boyutunu aynı anda dikkate alarak, ülkeler arasındaki sabit veya zamana bağlı farklılıkların kontrol edilmesine olanak tanır. Bu yönüyle panel regresyon, özellikle makroekonomik ve uluslararası ilişkiler alanındaki çalışmalarda nedensel çıkarımlar yapabilmek için güçlü bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu çalışmada da BRI'a katılan ülkelerde ticaret hacmindeki artışın savunma harcamaları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla panel veri regresyon modeli tercih edilmiştir. Çalışmanın ekonometrik modeli aşağıdaki panel regresyon denklemi üzerinden tanımlanmıştır:

$$SH_{it} = \beta_0 + \beta_1 xIH_{it} + \beta_2 xDD_{it} + \beta_3 xYIL_{it} + e_{it}$$

- SH_{it} : "i" ülkesinin t yılındaki savunma harcaması
- IH_{it} : "i" ülkesinin t yılındaki ihracat değeri
- DD_{it} : BRI dönemi kukla değişkeni (2013 ve sonrası = 1, öncesi = 0)
- YIL_{it} : Trend etkisini temsil eden yıl değişkeni
- β_0 : Sabit terim
- $\beta_0, \beta_1, \beta_2$: Bağımsız değişkenlerin katsayıları
- e_{it} : Hata terimi

Panel veri regresyon modelinin oluşturulmasının ardından, BRI'a katılan ülkelerde ihracat hacmindeki değişimlerin savunma harcamaları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla ekonometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, SPSS yazılımı kullanılarak tahmin edilen model sonuçları üç temel

tablo üzerinden sunulmaktadır. Model özeti tablosu modelin genel açıklayıcılık düzeyini göstermektedir. Varyans Analiz Tablosu (ANOVA) regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını test etmektedir. Katsayılar Tablosu (Coefficients) ise bağımsız değişkenlerin savunma harcamaları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Aşağıda sırasıyla bu regresyon bulguları sunulmuş ve ilgili katsayılar BRI döneminin savunma harcamaları üzerindeki potansiyel etkisini değerlendirmek amacıyla ayrıntılı biçimde yorumlanmıştır. Bu kapsamda Tablo 9’da Model Tablosu gösterilmektedir.

Tablo 9: Model Tablosu

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Standart Hata (Tahmin)
1	0,970 ^a	0.941	0.940	17485,672
Not	a: Bağımsız Değişkenler R: Çoklu korelasyon katsayısıdır. R ² : Belirleyicilik katsayısıdır, bağımlı değişkendeki toplam varyansın ne kadarının model tarafından açıklandığını gösterir. Düzeltilmiş R ² : R ² ’nin açıklayıcı değişken sayısına göre düzeltilmiş hâlidir. Standart Hata: Modelin tahminlerindeki ortalama hata miktarını gösterir.			

Regresyon analizinin ilk aşamasında elde edilen Model Özeti tablosu, kurulan modelin savunma harcamalarındaki değişimi açıklama gücünün oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Modelde yer alan bağımsız değişkenler (ihracat hacmi, BRI dönemini temsil eden kukla değişken ve yıl trendi) birlikte değerlendirildiğinde, $R = 0.970$ değeri bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında güçlü bir doğrusal ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Modelin açıklama katsayısı olan $R^2 = 0.941$, savunma harcamalarındaki toplam varyansın yaklaşık %94,1’inin model tarafından açıklandığını göstermektedir. Düzeltilmiş R^2 değerinin 0.940 olması ise modelin genel olarak istikrarlı ve tutarlı bir yapıya sahip olduğunu, modele yeni değişkenler eklendiğinde açıklama gücünün önemli ölçüde değişmediğini göstermektedir. Tahminin standart hatası olan 17.485,67, modelin öngörü hatalarının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermekte ve bağımsız değişkenlerin savunma harcamalarını güçlü biçimde açıkladığına işaret etmektedir. Regresyon modeline ait varyans analizi (ANOVA) Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Regresyon Modeline Ait Varyans Analizi (ANOVA) Tablosu

Kaynak	Kareler Toplamı (KT)	Serbestlik Derecesi (SD)	Kareler Ortalaması (KO)	F Değeri	Anlamlılık (P)
Regresyon	639397282144,244	3	213132427381,415	697,084	< .001
Hata (Artık)	40053085285,949	131	305748742,641		
Toplam	679450367430,193	134			
Not	KT: Kareler toplamı, modelin ve artıkların toplam varyansını gösterir. SD: Serbestlik derecesi. KO: Kareler ortalaması (KT / SD). F: F testi değeri, modelin genel anlamlılığını test eder. P: Anlamlılık düzeyi. < .001, modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir ($p < .01$ düzeyinde anlamlıdır).				

Regresyon analizine ilişkin ANOVA sonuçları, kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Tabloya göre modelin regresyon kareler toplamı 639,397,282,144.244, artık kareler toplamı ise 40,053,085,285.949 olarak hesaplanmıştır. Serbestlik derecelerine göre elde edilen $F = 697.084$ değeri, modelin bütün olarak güçlü bir açıklama gücüne sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu F değeri için hesaplanan anlamlılık düzeyi $p = 0.000$ olup, istatistiksel anlamlılık eşiği olan 0.01’in oldukça altındadır. Bu bulgu, ihracat hacmi, BRI dönemi kukla değişkeni (DD) ve yıl trendinin birlikte

savunma harcamalarını anlamlı biçimde açıkladığını göstermektedir. Dolayısıyla ANOVA testi, regresyon modelinin genel olarak geçerli olduğunu ve bağımlı değişken üzerindeki değişimleri açıklamada istatistiksel olarak güçlü bir yapıya sahip olduğunu doğrulamaktadır. Regresyon modeline ait Katsayılar (Coefficients) analizi Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Katsayılar (Coefficients) Tablosu

	Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Sig.
	B	Std. Hata	Std. Beta		
Sabit Terim	-818754,073	1698,368		-,839	,403
Yıl	406,200		,025	,837	,404
İhracat	,082	0.002	,966	45,357	,000
DD	3011,749		,017	,576	,566
Not	B Katsayısı: Her bir bağımsız değişkenin orijinal birimiyle savunma harcamalarını (bağımlı değişkeni) ne kadar değiştirdiğini gösterir. Standart Hata: Tahminin hata payını gösterir. Standartlaştırılmış Beta: Hangi değişkenin bağımlı değişken üzerinde daha güçlü etkiye sahip olduğunu gösterir. t: Katsayının sıfırdan farklı olup olmadığını test eder. Sig.: Katsayının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını gösterir. 0.05’ten küçükse katsayı anlamlı kabul edilir.				

Regresyon analizinin katsayılar tablosu, bağımsız değişkenlerin savunma harcamaları üzerindeki etkilerini ayrıntılı biçimde ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlara göre modelin sabit terimi istatistiksel olarak anlamlı değildir (B = -818,754; p = 0.403). Zaman trendi değişkeninin katsayısı da anlamlı bulunmamıştır (B = 406.200; p = 0.404), bu durum savunma harcamalarındaki artışın zamanın doğal ilerleyişinden ziyade modelde yer alan diğer faktörlerle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Modelde en dikkat çekici bulgu, ihracat değişkeninin katsayısının pozitif ve istatistiksel olarak son derece anlamlı olmasıdır (B = 0.082; t = 45.357; p < 0.001). Bu sonuç, ihracat hacmi ile savunma harcamaları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve çalışmanın temel hipotezini güçlü biçimde desteklemektedir. Standartlaştırılmış beta katsayısının yüksekliği ($\beta = 0.966$), ihracatın modeldeki en belirleyici değişken olduğunu ortaya koymaktadır.

BRI dönemini temsil eden kukla değişkenin (DD) katsayısı pozitif olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı değildir (B = 3,011.749; p = 0.566). Bu bulgu, BRI’un ilan edildiği 2013 sonrası dönemin savunma harcamaları üzerinde tek başına anlamlı bir yapısal kırılma yaratmadığını; artışın daha çok ticaret hacmindeki değişimle açıklanabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla BRI dönemi etkisi doğrudan değil, ihracat üzerinden dolaylı biçimde ortaya çıkmaktadır.

5. SONUÇ

Makalede, BRI kapsamında seçilmiş ülkelerin savunma harcamaları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 2010–2024 dönemini kapsayan panel veri regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizde bağımlı değişken olarak yıllık savunma harcamaları kullanılmış; bağımsız değişkenler ise ihracat hacmi, BRI’un ilan edildiği dönemi temsil eden kukla değişken (DD) ve doğrusal zaman trendi olarak belirlenmiştir. Savunma harcamaları verileri SIPRI’den, ihracat verileri ise ITC veri tabanından temin edilmiştir. Böylece ekonomik entegrasyonun ve BRI sonrası yapısal değişimin savunma bütçeleri üzerindeki etkisi aynı modelde test edilmiştir.

Regresyon bulguları, modelin yüksek bir açıklama gücüne sahip olduğunu göstermektedir ($R^2 = 0.941$). İhracat değişkeninin katsayısının pozitif ve yüksek düzeyde anlamlı çıkması ($\beta = 0.082$, $p < 0.001$), ihracattaki artışın savunma harcamalarını belirgin biçimde yükselttiğini ortaya koymaktadır. Standartlaştırılmış katsayı (Beta = 0.966) ihracatın modeldeki en güçlü açıklayıcı değişken olduğunu göstermektedir. Buna karşılık BRI dönemini temsil eden kukla değişkenin (DD) istatistiksel olarak anlamlı çıkmaması ($p = 0.566$), 2013 sonrası dönemin tek başına savunma harcamalarında sistematik bir sıçrama yaratmadığına işaret etmektedir. Benzer şekilde zaman trendi etkisi de anlamlı değildir ($p = 0.404$). Bu sonuç, savunma harcamaları üzerinde belirleyici ana etkenin zaman veya BRI'nın başlangıç yılı değil, ülkelerin artan ticaret hacmi olduğunu göstermektedir.

Elde edilen bulgular genel olarak, BRI ülkelerinde ekonomik entegrasyonun artmasıyla savunma harcamalarının da yükseldiğini desteklemektedir. BRI'un altyapı, enerji ve lojistik projeleri aracılığıyla ticareti hızlandırması, ülkelerin askerî kapasitelerini güçlendirme, güvenlik altyapılarını modernize etme ve bölgesel jeopolitik rekabette daha etkin pozisyon alma eğilimlerini tetiklemiş görünmektedir. Türkiye, Çin, Rusya, Pakistan ve Endonezya gibi ülkelerde hem ihracat hem de savunma bütçelerinde düzenli artış eğilimleri gözlenmiş, bu da BRI'un ekonomik olduğu kadar güvenlik boyutu da bulunan stratejik bir girişim olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte makalenin bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Örneklem dokuz ülke ile sınırlı olup, farklı siyasi yapıların, bölgesel çatışmaların ve güvenlik tehditlerinin modele dâhil edilmemesi sonuçların genellenebilirliğini azaltmaktadır. Ayrıca savunma harcamalarını etkileyebilecek teknolojik modernizasyon programları, dış politika yönelimleri ve bölgesel güvenlik krizleri gibi değişkenler gelecekteki çalışmalarda modele eklenebilir. Daha geniş örneklem ve yapısal kısımları dikkate alan gelişmiş modellerle BRI'un ekonomik-güvenlik ilişkisi daha kapsamlı biçimde test edilebilir.

Bununla birlikte çalışmada kullanılan model sınırlı sayıda değişken içermektedir. Savunma harcamalarını etkileyebilecek GSYH, nüfus büyüklüğü, bölgesel güvenlik tehditleri, komşu ülkelerin askerî harcamaları veya siyasi rejim türü gibi faktörler modele dahil edilmemiştir. Bu durum modelde dışlanmış değişken yanlılığı riskini ortaya çıkarabilir ve elde edilen ilişkilerin farklı değişkenler eklendiğinde değişmesine neden olabilir. Bu nedenle çalışmanın bulguları nedensel bir sonuç olarak değil, değişkenler arasındaki ampirik ilişkiyi ortaya koyan bir değerlendirme olarak yorumlanmalıdır.

Dolayısıyla makale BRI çerçevesinde artan ticaret hacminin savunma harcamalarını anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir. BRI yalnızca ekonomik bir girişim değil, aynı zamanda ülkelerin güvenlik planlamalarını ve askerî bütçe davranışlarını şekillendiren çok boyutlu bir stratejik dönüşüm süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki, politika yapıcılar açısından hem ekonomik entegrasyonun güvenlik maliyetleri hem de BRI'un bölgesel güç dengeleri üzerindeki etkileri bakımından önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Ateş, E. (2023). Türk Savunma Sanayinin İhracat Rekabet Gücünün Belirlenmesi. *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 33(2). doi: <https://doi.org/10.54078/savsad.1061928>
- Bayram, O. (2020). Savunma Sanayinin Gelişiminin İhracat-İthalat Dengesi Üzerindeki Etkileri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(33). doi: <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrjtj.719977>
- Begenirbaş, M. (2022). *Savunma Yönetimi ve Planlaması*. Nobel Yayınevi.
- Brzoska, M. (1995). World Military Expenditures. S. Todd, & K. Hartley İçinde, *Handbook Of Defense Economics* (pp. 45-67).
- Chin, T. (1987). The Invention of the Silk Road. *Chicago Journal*, 40(1), 194-219.
- Ece, N. J. (2023). Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri Açısından Önemi. *Mersin Üniversitesi Denizcilik Ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 5(1). doi: <https://doi.org/10.54410/denlojad.1297932>
- Gökhunar, R. (2004). Savunma Harcamalarını Belirleyen Faktörler ve Ekonomik Büyümeye Etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59(01). doi: https://doi.org/10.1501/sbfder_0000001482
- Grobar, L. M., & Porter, R. C. (1989). Benoit Revisited: Defense Spending and Economic Growth in Ldcs. *The Journal of Conflict Resolution*, 33(2), 318-345.
- Greenfdc. (2025, Mayıs 15). *Countries of the Belt and Road Initiative (BRI)*. Green Finance Development Center: <https://Greenfdc.Org/Countries-Of-The-Belt-And-Road-İnitiative-Bri/>
- Işık, H. (2017). Tarihi İpek Yolu ve Tarih Bölümü Öğrencilerinin Bu Yol Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(1)
- ITC. (2023, Kasım 15). *Trade Statistics*. Intracen: <https://Www.Intracen.Org/Resources/Data-And-Analysis/Trade-Statistics>
- Kar, A. (2017). İpek Yolu'nun Türk Dünyası Ülkelerine Geçmişten Günümüze Sosyo - Kültürel Etkileri. *Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü Araştırma Dergisi*, 1(2).
- Koçak, R. D. (2020). Lojistiğin Tarihsel Gelişimi: Askerî Gereksinimden İşletme Lojistiğine ve Tedarik Zinciri Yönetimine Evrilme Süreci. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15(58). doi: <https://doi.org/10.19168/jyasar.647095>
- Korkmazıyrek, H. (2018). *Stratejik Savunma Yönetimi Temel Kavramları ve Esasları*. Hiperyayın.
- Li, S., & Farrell, M. (2020). The Emergence Of China, Inc.: Behind and Beyond the Trade War. *International Journal of Emerging Markets*, 16(4), 745-764.
- MGK. (2023). *Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu*. Ankara: MGK.
- Palacıoğlu, T. (2024). Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüz Yılında Dış Ticaretin Gelişimi. *Avrasya Dosyası*, 14(2).
- SIPRI. (2023, Ekim 15). *SIPRI Military Expenditure Database*. Stockholm International Peace Research Institute: <https://www.Sipri.Org/Databases/Milex>
- Saçık, S. Y. (2009). Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2009(1).

- Şanlı, O., & Ateş, İ. (2020). ABD-Çin Odaklı Ticaret ve Kur Savaşlarının Dünya Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1).
- Şennur, S. (2020). *Savunma Ekonomisi*. Nisan Yayınevi.
- Topçu, M. K., & Korkmaz, G. (2021). Savunma Tedarik Projelerinde Risk Yönetimi. *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 31(2). doi: <https://doi.org/10.54078/savsad.1050484>
- Yılmaz, Ö., & Albayrak, M. (2023). Türkiye’de Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisinin Ampirik Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*. 38. doi: <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1144391>
- Zhexin, Z. (2018). The Belt and Road Initiative: China’s New Geopolitical Strategy? *China Quarterly Of International Strategic Studies*, 4(3), 327-343.
- Zülfüoğlu, Ö. (2021). Savunma Harcamaları Ekonomik Büyüme İlişkisi: OECD Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(2). doi: <https://doi.org/10.35379/cusosbil.905022>